

تورک یوردی

74
④

ناشری : تورک یوردی
مدیری : آق چوره اوغلی یوسف

یل ۱۳۳۱ صانی ۴ ۲۳ نیسان ۱۳۳۱ ییل ۴ جلد ۸ صانی ۸۲

ترجمہ سال

حسین زاده علی بک

باشی پیل ۴ جلد ۸ صافی ۳۳۰ در

حسین زاده نك قافقاسیہ عودتی ای بر زمانہ راست گمشدی؛ اودوندکن
بر قاج آی صوگرا روس - ژاپون محاربہ سی ابتدا ایتدی و محاربہ ایلہ برابر روسیہ ده
بونجه زمانلردر تضییق اولونه اولونه پاتلامہ یه یاقلاشمش اولان افکار حریت پرورانه ده
کیتدکجه قوت و شدتی آرتیق اوزره اتساعه باشلامشدی . حرکت اختلالیه نك
وسعت و قدرتی تزايد ایتدکجه روس حکومتی اہالی یه قارشی بر درجه مساعدہ کار
داورانق مجبوریتنی طویویوردی؛ اوللری روسیہ ده ساکن تورک مطبوعاتی
بک شدید بر سانسور آلتندہ بولوندریلوب ترقیسنہ بیک دورلو موانع ایقاع
اولونورکن، ۱۹۰۴ سنہ سندن اعتباراً بو شدت بر آزیومشایلمشدی . یکریمی
سنہ اوکجه هر ناصلسہ انتشارینہ مساعدہ اولونمش «ترجمان» دن غیری تورکجه
هیچ بر جریده نك تأسیسنہ رخصت ویریلزکن، ۱۹۰۴ ده بر قاج تورکجه
غزته نك امتیازی آلنه بیلیمشدر . بونلرک آراسندہ یومی غزته یوقدی . روسیہ ده
ایلك یومی تورکجه غزته اولان «مبات» ی حاجی زین العابدین آقا تقی یف ،
علی بک حسین زاده، احمد بک آقایف و علی مردان بک طویوچباشف، ۱۹۰۵
سنہ سی حزیرانندہ مشترکا تأسیس ایتدیلر . علی بک ایکی سنہ قدر «حیات» ک
مدیر و باش محرر لکنندہ بولونہرق بعض اثرلر نشر ایتدی که بونلرک ایچندہ
«تورکلر کیمدر و کیملردن عبارتدر؟» عنوانلی تورکلرک عرق و لسانلرینہ
عائد تحقیقاتی ایلہ ابو تراب آخوندہ جواباً یازیلان «بزہ هانکی علملر لازمدر؟»
مقاله سی و محررک به داغوجایه متعلق افکارینی کویسترن «یازیمز» دیلیمز ،
برنجی ٹیلیمز (ییلیمز) ! «تقیداتی الک مهماریدر . علی بک بزہ هانکی علملر
لازم اولدیغنی آکلاتیرکن ، ابو تراب آخوندک علوم حاضرہ علیندہ کی
افکارینی قطعیتله جرح ایتمش و بو مقاله سندہ وطنداشلرینک یاشایا بیلیمسی و ترقی

ایتمه سی ایچون براساس اوله رق «تورکشمک» اسمده یوشمور وارور یالیموشمور
لزو منی ادعا و اثبات ایله مشدر. حسین زاده، بواساسنی بالآخره «فیوضات»
رساله سندمه مدافعه ایده جکدر. «فیوضات»ک ۲۳ نومرولو نسخه سندمه (۲۶
ایلون ۱۹۰۷) چیقان «انتقاد ایدیورز، انتقاد اولینورز» سرلوحه لی مقاله سندمه
شو سطرلر واردر: «فیوضات»ک طوتدینی یول ترکک، مسلمانلق واوروپا
لیقدرد، تورک حسیاتی ایله متحسس، اسلام دینی ایله متدین و اوروپا مدنیت
حاضره سیله متمدن اولمقدرد. «بزه هانکی علملر لازمدر؟» «مقاله سی «حیات»
دن آلنوب، باشنه مرحوم ابوترابک مقاله سی ده علاوه اوله رق، صوکره دن
بر رساله حالده نشر اولندی.

حسین زاده نک بر قرائت کتابخی تنقید صورتیله یازدینی «یازیمز، دیلیمز،
برنجی ییلمز!» سلسله مقاله تی بر جوق مقابله و مدافعه لر دعوت ایدرک، بر مدت
قافقاس حیات فکریه سنه غدا تشکیل ایتمش و اسماعیل بک مرحومک تعبیریه
«قافقاس ضیایلری» محافلک مناظره و مکالمه لرنده متصل «یازیمز، دیلیمز،
برنجی ییلمز!» نقراتی تکرر ایتمش طور مشدر.

حسین زاده علی بک قافقاسیایه دوندکن «حیات» انتشار ایدنجیه قدرده
محرراکخی بوسبتون برقامشیدی: باکو مسلمانلرینک ناشر افکاری اولان
«نایبی» غزته سنه آرا صیرا روسجه مقاله لر یازدینی کبی مصرده چیقان «ترک»
غزته سنه ده ایکی اوچ مکتوب ایله بر قاچ شعر کوندرمشدر. بو مکتوبلردن
برسی تورکچیلک نقطه نظرندن بک شایان دقتدر؛ چونکه علی بکک تورکچیلکه
متعلق ایلك مطبوع مقاله سیدر.

بو مکتوب «ترک» غزته سنک ۵۶نجی نومر و سنده (۲۴ تشرین ثانی ۱۹۰۴)،
«مکتوب مخصوص» سرلوحه سی آلتنده انتشار ایتمشدر. علی بکک. ع. نورانی
امضاسیله «ترک» ده چیقان بو مکتوبی، بر تنقید نامه در: «محترم غزته کزک
بیلمیورم هانکی نسخه لرینک بر ایکی بندنده تورککلک نه دن عبارت اولدیغه
تمامیله وقوف کوستریله مه مش و تاتارلره، علی الخصوص عموم تورککلک مدار

افتخارى بولونان چنكىزلىر ، تيمورلىر كېى حرب داهىلىرىنه دائر حقارت آمىز بعض سوزلىر درج ايدىلىشىدى . بۇدە عثمانلى توركلرىنى مدافعه نىتىدىن ايلرى كلەرك قاش ياپىم دىركن كوزچىقارمىق قىلىدىن برشى اولمش اولويوردى . دىيە باشليور ، سوكرات تورك و تاتارلىك تعريفه كېرىشيوردى : « بۇكون علمائى اتراك شناسان حتى روس مستشرقينىك جوغى چىنك برى جهتلرندە تاتار ناميله بر قوم طائىمايورلىر : تورك وار ، موغول وار ، فقط تاتار يوقدر . قىرغىللىر ، قازانلىلر ، اورەنبورغلىلر و سائرە هپ تورك اوغلو توركدلر . كندىلرینه نه قومدن اولدقلىرى توركجه سؤال اولونسە توركز دىيە جواب ويرىرلىر . بونلرە اقوام سائرە طرفدن بويوك بر ياكلىشلق اولهرق تاتار دىنمشدر . بو تعريف و ايضاحدن سوكرات مقالهده بر آچىق وار ، « ترك » ادارەسى مقالهدن بر قاچ جملەنى چىقارمىش اولسە كركدر . آچىقدن سوكرات مقاله شويە دوام ايدىيور :

« سورت مخصوصەده شواوچ مىلكدن هېچ برىنى تروىج ايدەمىه چىككىزى ، يكانە مقصدىكز عثمانلى توركلرىنى ايقاط وشېراھ ترقى و تمدنه سوق ايتك اولديغى بىلە بريور . سىكزە عموم توركلر ايجون طريق سلامتەده بودر ... مىسلمانلر و بالخاصە توركلر ، هر نرەدە اولورسە اولسون ، ايتر عثمانلىدە ، ايتر توركستاندە ، ايتر بايقال كولك اطرافندە ، يا قارقوروم جوارندە اولسون يكدىكلرلىرى طائىه جق ، سۈەجك ، سىلك ، شىيىلك و دها بىلىم نەلك ناملىرلە تعصب مذھبىنى آزالىق قرآن كرئىمى آكلاقمە غىيرت ايدەجك ، اس دىن قرآن اولديغى بىلەجك اولورلرە آلورمىزى ؟ .. چونكە كرك دىنجه اساساً كرك قومىتجه برىرلىر ، متحددرلىر . صنئى اولهرق آيرىجه « پان توركىزمە » ، « پان اسلامىزمە » ناملىرلە مىلك ايجادىنە نه لزوم واردىر ؟ اصل مشالە نه صورتلە جاليشقى ، نه يە جاليشقى ونه اوكرە نمكدر . برملت ايجون هر شيدن اقدم آرزو ايدىلەجك شى فوتدر . زما نرەدە ملتلك سلامتە ، سعادتنە يكانە واسطە بودر . برملتك كسب قوت ايتى نفوسك كترتە ، افرادك صحت و عافىتە و عناصر متجانسەنى آراستەدە ارتباط معنويك ترايدىنە وابستەدر . تكثر نفوس ، صحت جسمانيه و روحانيه ، ارتباط معنوى ثروتىز ، محبتىز ، حسن اخلاقىز اولاماز ! بناً عليه اول اسردە جاھل اولامغە چارە آرماليدىر . ثروت قازانماك يوللىرىنى اوكرە نمليدىر ، فساد اخلاقك اوگى آينماليدىر و على الخصوص محبت متقابلەك ترايدىنە جاليشماليدىر . »

آكلاشليوركه على بك حسين زاده « ترك » جريدە سنك ۲۴ نىجى نومرو .

سندن ۳۴نجی نومروسنه قادار دوام ایدن «ارج طرز سیاست» مناقده سنه اشتراك ایدیور؛ «پان تورکیسم»، «پان اسلامیزم» ه دأثر مطالعه لری خوش بولیسور: «صنی اوله رق آریجه» «پان تورکیزمه»، «پان اسلامیزمه» ناملریله مسلك ایجادی نه لزوم وارد؛ دیور؛ قوت، تکر نفوس، صحت جسمانی و روحانی لزومنی تعیین مسالکه تقدیم ایتش کی کورونویورسده مقاله نك نهایتلرینه دوز و طبق باشنده اولدینی کی ایجادی نه لزوم کورمدیکی مسلكلردن «پان تورکیزمه» به کنديسنك ده یابانجی اولسادینی، حتی طرفدار بولونديغی آ کلاتیور:

«انجق شونی کوزله آ کلامایدرك بوملك یا امتك ترقی مادی و معنوی متقابلدر؛ یعنی تعاون اساسنه مستنددر: اترا كك بر قسمنده وقوعه كلن ترقی او بر قسمنه عكس ایدر، تأثیر ایدر. مثلا لسان عثمانیك تكملی قریملیرك، قزانلیرك، یا شروانلیرك دخی دیلی اصلاحه خدمت ایدر؛ تركستان چینی بر فرانسه قدر، لافل بر فلمنك، بر بلجیقا قدر مترقی بر مملكت اوله ایدی، بونك عثمانی تورکیرینه ده بر فائده سی اولیه جقمیدی؟.. عالم اسلام، یا ممالك اتراك غیر منبت بر چول، بر بیابان حالی آلدینی تقدیرده امین اولکزكه عثمانی مدینتی دخی نه قدر جالیشله ینه بو بیابانك اورته سننده بر واحه دن باشقه برشی اولاماذا.. بر مملكتك باغلرینه فیلقسرا عارض اولش ایکن، اورته یرده بر ایکی باغك شوعلندن تامیله مصون قاله بیلمه سی جوق مشكلدر. اسلام، تورك هر طرفده ترقی ایتسه، قوت بولسه ممالك عثمانیه ده او عالمك ایچنده برواحه دكل، بلکه بر بهشت اندر بهشت اولور. بناء علیه مسأله، اتحاد یا خود توحید مسأله سی دكل، مسأله یکدیگری طایق، سومك طریق تمدنه یکدیگری عزمه معاونت ایتك مسأله سیدر. قافقاس تورکیرینك مولیه ری بولونان مضكه نویس شهر میرزا فتح علی آخوندوفه آدینك باشنده میرزا وار، یا خود آخونده اوف واردیه عجم، عجملشمش، یا خود روسلشمش نظریله باقوب طایمقی، تقدیر ایتمهك ترك اولدینی، تورکجه یازدینی تورکله نه خدمتارده بولندینی بیلمهك ... معلم فیضی کی فاضل و کامل بر تورکی، بر آذربایجان تورکی، ایرانه تولد ایتش اولدینی ایچون، یا ایرانیلری سودیکی ایچون عجم تلقیب ایتك... دیگر طرفدن ده ایرانك قا آتی لرینه وارنجه به قدر مکتب شاگردانه شعرلری ازلتمك فقط میرزا شیرعلی نوائی دن ایکی سطر اولسون، دوز او قویه بیلمهك... ایشه تعیب اولنه جق حاللر!..» (۱)

(۱) «تورک درنکی» مجموعه سنك ایلک صایسنده - که علی بکک بومقاله سندن صوکره انتشار ایتشد - مندرج «تورک کی بیلمی ویشعلی یز» عنوانی مقاله ده بوفکرک ایزلرینی بولقی قابلد.

علی بک ، تسلسل فکریسی بعض نقطه لرنده مبهمجه قالان بو مکتوبنک
اک نهایتده وامبه ری دن بحث ایدهرک ، « عالم مشارالیهک مکتوبخی اوقورکن
یادمه وقیله تورکلکده دایر یازمش اولدیغم قطعه لرکلدی . بونلری مکتوبمه علاوه
ایدهرک ذات عالیکنزه کوندیریورم . استانبولده طبع ونشری ممکن اولمامشدی .
قصورلرینه باقايوب غزته کنزه درجنی لایق کورورسه کنز ، بنده کنزی متدار
ایدرسیکنز « دیور . فقط « ترکلکه دایر » یازیلش قطعه لر « ترک » ده مندرج
دکلدر ، مکتوبک آلتنده ینه ع . تورانی امضالی تورکلکه همان هیج برعلاقه سی
اولمایان « رائی سمر » ، « حقیقتک بویوکی » کبی منظومه لر مندرجدر . علی بک
کندی افاده سنه کورم ، باکودن « ترک » کوندیریلن ، « ترکلکه دایر » قطعه لر ،
دها مکتب طیه ده ایکن ابداع اولونمشدر . بو کون ، علی بک او قطعه لرک
هپسینی خاطرلایامیور ، یادنده قالان پارچه لری شونلردن عبارتدر :

« سز لرسکنز ای قوم بحار بزلره اخوان :
اجدادیمزک مشترکاً منشائی توران .
بر دینده بزره هیمز حقپرستان
ممکنی آیرسین بزی انجیل ایله قرآن ؟
چنکیزلری تیرتدی شو آفاق سراسر ،
تیمورلری حکم ایتدی شهنشاهلره یکسر ،
فاتحارینه کچدی بوتون کشور قبصر ،

« ترک » هیأت تحریریسی ، حسین زاده نک تنقید نامه سنه « ترک » ک ۵۹
نومرولی نسخه سنده (۸ کانون اول ۱۹۰۴) جواب ویردی . « ع . تورانی »
جواب ، سرلوحه لی بومقاله ده « تاتار » نامنده برقومک البته موجود اولدیغنی ،
چونکه نامق کلاک « امیرنوروز » اثر تاریخیسی ایله « جزمی » سی بوخصوصده
ایجه معلومات ویردیکنی یازیوردی « چنکیز و تیمورلره کلنجه » ، بک معلوم
اولان سطحی وشدید مطالعات اوزایوب کیدیوردی .
علی بک ، ایشته « ترک » ک بوجوابنه جواب اولق اوزره ، یوقاریده ذکر
ایتدیکنز « تورکلر کیمدر وکیملردن عبارتدر ؟ » امله کنی (Travail) قورمش
وبر قسمی یازوب « حیات » ده نشر ایله مشدر .